

62. *Тернопільський Ю. Л.* Українська преса з перспективи 150-ліття / Юрій Л. Тернопільський. — Джерзі Ситі, 1974. — 178 с.
63. «Українська Амурська Справа» // Нова Рада. — 1917. — № 43. — С. 4.
64. Українська преса Д. Сходу // Маньджурський вістник. — 1935. — № 26(113). — С. 2.
65. Українські й тематично українські періодичні й серійні видання в Російській Федерації та її попередниках (Друге видання пробної версії) / склав Олександр Малицький. — Калгарі, Альберта, Канада, 2006. — 76 с.
66. Українці Китаю [Електронний ресурс]. — Режим доступу: https://uk.wikipedia.org/wiki/Українці_Китаю.
67. Учасники Білого руху в Росії — Пе-Пи [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://погибшие.рф/архів/участники-гражданской-войны/участники-белого-движения-в-россии/участники-белого-движения-в-россии-пе-пи.html>.
68. Федір Стешко: член секретаріату далекосхідної крайової ради // Щире Слово. — Владивосток, 1920. — № 2.
69. *Чорномаз В.* Основоположник українського руху на Зеленому Клині (До 130-річчя від дня народження Дмитра Боровика) [Електронний ресурс] / В'ячеслав Чорномаз. — Режим доступу: <http://kobza.com.ua/gorlycja-vladyvostok/1745-osnovopolozhnyk-ukrajinskogo-ruhu-na-zele-nomu-klyni.html>.
70. *Shaohua Diao.* Краткий обзор истории русской печати в Харбине / Diao Shaohua // *Revue des études slaves.* — Paris, 2001. — № 2. — P. 403—445.

Ольга Палюх

УКРАЇНСЬКІ ГРОМАДСЬКО-ПОЛІТИЧНІ
ЧАСОПИСИ-ЕФЕМЕРИДИ 1920-х рр. У ЛЬВОВІ:
ФУНКЦІОНУВАННЯ І ТЕМАТИКА

Проаналізовано проблеми функціонування української преси у Львові у період суспільно-політичної нестабільності та польсько-го авторитаризму в Галичині упродовж 1920-х рр., з'ясовано причини «короткотерміновості» українських громадсько-політичних часописів, висвітлено їх тематичні особливості.

Ключові слова: часописи-ефемериди, видавничий рух, українсько-польські відносини, цензурні утиски.

Проанализировано проблемы функционирования украинской прессы во Львове в период общественно-политической нестабильности и польского авторитаризма в Галичине в 1920-х гг., выяснены причины «краткосрочности» украинских общественно-политических изданий, отражены их тематические особенности.

Ключевые слова: *издания-эфемериды, издательское движение, украинско-польские отношения, цензурные притеснения.*

The problems of the Ukrainian press functioning in Lviv during the period of socio-political instability and the Polish authoritarianism in Galicia during 1920s have been analyzed, the reasons for «short-term existence» of the Ukrainian socio-political publications have been elucidated, their topical peculiarities illuminated.

Key words: *ephemeral publications, publishing movement, the Ukrainian-Polish relations, censorship infringements.*

Індикатором суспільно-політичного життя українців Галичини у 1920-ті рр. була національна преса, переважна більшість видань якої з'явилася у Львові — неформальній столиці, провідному культурному й освітньому центрі краю. Провадження видавничої діяльності у цей період супроводжувалося значними труднощами, зумовленими насамперед перманентним українсько-польським протистоянням, економічними негараздами повоєнного часу та грядущою наприкінці 1920-х рр. світовою фінансово-економічною кризою. Саме цим пояснюється недовговічність пресових органів, які, наче метелики-ефемериди, заледве з'явившись, зникали на видавничому обрії.

Незважаючи на посилену увагу багатьох науковців сьогодні до історії видавничого руху в Галичині, зокрема у Львові, в 1920-ті рр., як-от: М. Галушко [13; 41], О. Дроздовської [18], М. Романюка [41], О. Середи [45; 46], Л. Сніцарчук [53], Ю. Шаповала [65], особливості типології й тематики «короткотермінових» часописів досі окремо не досліджувалися, хоча вони становили значний сегмент преси того часу. Так, аналізуючи матеріали видання «Українські часописи Львова 1848—1939 рр.» — найбільш повної історико-бібліографічної праці на сьогодні про пресовидавничий рух у Львові [63; 64], ми виявили, що із майже 300 видань, які виходили впродовж 1920—1929 рр., більш ніж половина заледве досягала дванадцяти чисел. Зокрема, одноднівок вийшло 45, видань обсягом від

одного і до п'яти чисел — 95 та до дванадцяти — 31. Водночас зауважимо, що встановити точну кількість номерів багатьох видань неможливо, бо вони не збереглися фізично, а їхні назви згадуються лише у бібліографічних джерелах.

Формування корпусу видань-«метеликів» зумовлювалося низкою об'єктивних факторів, що проявилось передусім в упередженому ставленні до української преси польської цензури, а також суто фінансовими проблемами у видаванні часописів, які значною мірою залежали від підтримки їх українським громадянством. Саме цим пояснюється практика видавання «часописів у часописах», тобто друкування нового видання на сторінках уже існуючого, що не вимагало отримання додаткових дозволів влади та здешевлювало його вартість. Так, на шпальтах «Поступу» друкувалися часопис для української шкільної молоді «Наш Прапор» [22] та «відділ» Союзу українських спортових гуртків студентів середніх шкіл «Руханково-Спортовий Вісник» [61], а у «Новому Часі» — «Ілюстрований додаток “Нового Часу”» [31] та орган українського туристично-краєзнавчого товариства «Плай» у Львові — «Туристика і Краєзнавство» [23]. Зазначимо, що періодичність «метеликів» (тижневики, двотижневики, місячники) теж була умовною, бо не всі могли її дотриматися, до того ж багато видань видавалися завідомо як одноднівки.

У тематико-типологічному зрізі ефемериди презентовані як громадсько-політичні, культурологічні, наукові, релігійно-виховні, господарсько-кооперативні, фахові, спеціалізовані, спортивні часописи, а також як універсальні видання. Кількісно превалювали громадсько-політичні органи різних політичних сил, які демонстрували багатовекторність галицького соціуму й передусім погляди його найбільш переслідуваних представників — крайніх «лівих» і крайніх «правих».

Враховуючи зазначене, вважаємо актуальним проаналізувати у нашій статті тематичні особливості саме громадсько-політичних часописів-ефемерид, які виходили у Львові впродовж 1920-х рр., у контексті функціонування української преси під владою Другої Речі Посполитої та політичної активності українців у цей період.

Часописи лівих партій пропагували ідею соціальної рівності в Галичині та водночас демонстрували контрверсійність позицій

галицької соціал-демократії в цьому питанні. Так, зусиллями Української соціал-демократичної робітничої партії (УСДРП) на початку 1920-х рр. видавалися журнал «Вільна Україна», що висвітлював основні проблеми соціал-демократичної теорії та політики [6], і часопис «Соціалістична Думка» — орган її Центрального комітету, який зосереджував значну увагу на поточних подіях в УСРР — інформував про голод на українських теренах та критикував більшовицьку систему господарювання [43]. Публікації «Соціалістичної Думки» засвідчували також існуючі розбіжності з більшовиками у національному питанні: автори часопису орієнтувалися на досвід світової соціал-демократії та наголошували на важливості революційної консолідації мас на національному ґрунті, від чого, на їхню думку, повною мірою залежала й міцність українського національного руху. Багато місця відводилося критиці платформ інших політичних сил, як-от прихильників ідеї «зміновіховства», що обстоювали політику примирення з диктатурою більшовиків на користь єдиної, неподільної Росії, а також опонентів з націоналістичного табору. Зазначені видання виходили надто нетривалий час у Львові: 1921 р. вийшов лише один здвосний випуск «Вільної України», а видавання «Соціалістичної Думки» припинилося у Львові на 9-му числі 1922 р. у зв'язку із закриттям двотижневика польською владою, тож три останніх його числа вийшли у Празі.

Ще одним номінально львівським виданням Закордонної групи УСДРП став «Голос Соціаліста» [3], два збірники якого вийшли у 1924 та 1926 рр. Однак безпосередньо часопис друкувався у Празі й там знаходилася вся його редакційно-адміністративна структура, а включення трьох міст — Києва, Праги і Львова, — у вихідні дані мало відверто пропагандистські цілі, спрямовані на підтримку діяльності УСДРП на роз'єднаних українських землях.

Серед видань-«метеликів» громадсько-політичного спрямування чималий відсоток становили часописи організацій лівого спрямування — Української соціал-демократичної партії (УСДП), Союзу пролетаріату міст і сіл Східної Галичини та Українського селянсько-робітничого об'єднання («Сельроб»), а також нелегальні органи забороненої в Польщі Комуністичної партії Західної України (КПЗУ), яка мала помітний вплив у Галичині в 1920-ті рр., чому значною мірою сприяли успіхи непу та українізації в УСРР,

і легалізувала свою діяльність через зазначені соціалістичні осередки [14].

Визнання Радою послів країн Антанти анексії Східної Галичини Польщею та водночас посилення радянофільських настроїв у лавах галицьких соціал-демократів зумовили підтримку VI з'їздом УСДП у березні 1923 р. її переходу у ліворадикальний табір, що спричинило занепокоєння польської влади та заборону діяльності 30 січня 1924 р. [40, с. 56]. «Комунізація» партії фактично нівелювала поступ соціал-демократичного слова в Східній Галичині, а видання, що номінально декларувалися як соціал-демократичні, виступали рупором КПЗУ та її сателітів.

В умовах перманентних цензурних переслідувань преси прихильники «лівих» у Львові впродовж 1920-х рр. для пропаганди своїх ідей активно використовували одноденні видання. Видавці одноднівок орієнтувалися головно на пролетарські верстви, їхнім гаслом було: «Пролетарі всіх країн, єднайтеся!». Революційну налаштованість та адресність для робітничого середовища засвідчували назви видань: «Боротьба» [55], «Молот» [7], «Наш Шлях» [35], «Наша Мета» [36], «Робітнича Думка» [37], «Робітнича Мета» [8], «Робітниче Слово» [38], «Робітничо-селянська Сила» [60], «Світло Марксизму» [10], а низка одноднівок приурочувалися до «свята всіх трудящих» — Першотравня [57—59]. У них пропагувалося створення «інтернаціональної пролетарської держави» [58] та висвітлювалися успіхи культурного будівництва в радянській Україні [35, с. 410], інформувалося про виникнення радянофільських культурних і політичних осередків у Галичині [35, с. 409], діяльність послів від лівих партій у польському Сеймі та вимоги профспілок щодо підвищення оплати працівників [8, с. 411; 38, с. 425], засуджувалися репресії польської влади проти діячів та преси лівого табору (УСДП, КПЗУ) [35, с. 409; 38] — часописів «Вперед», «Земля і Воля», «Нова Культура», «Робітнича Трибуна» [35, с. 410; 36, с. 407; 38, с. 424]. Одноднівки теж зазнали цензурних нагінок — було конфісковано накладі «Нашої Меті» та «Нашого Шляху».

Започатковані у 1920-х рр. як соціал-демократичні, часописи «Нова Культура» [33; 41, с. 27—28] та «Робітник» [5] проіснували також недовго. У травні 1923 р. почав виходити «журнал культурного, суспільного й політичного життя» «Нова Культура», що мав

«стати трибуною» прибічників соціалістичної ідеї та допомагати «широким пролетарським масам у виробленню і здобуттю ясного соціалістичного марксівського світогляду». Журнал задумувався як ґрунтовне видання, що опиратиметься на марксистсько-ленінську теорію, фінансово підтримуватиметься діаспорою та залучить до праці авторитетне коло співвітчизників. На його сторінках друкувалися статті, присвячені питанням формування та поширення соціалістичного світогляду, вітчизняних та зарубіжних авторів, зокрема В. Бобинського, П. Костенка, Г. Плеханова, Л. Троцького, а також переклади творів А. Барбюса, А. Доде, О. Мірабо, Ж. Сореля. «Нова Культура» вітала економічні й культурні зрушення в радянській Україні, ознайомлювала з її літературним доробком — поезіями І. Балюка, Є. Григорука, В. Поліщука, В. Сосюри, П. Тичини, перекладами поеми О. Блока «Дванадцять» та віршів В. Маяковського. Упродовж виходу журнал неодноразово зазнавав конфіскації, а на початку 1924 р. разом із заборонаю діяльності УСДП його було закрито. Таким чином часопис поповнив лави видань-ефемерид: усього вийшло вісім чисел «Нової Культури» у 1923 р. та ще одне спарене — у січні 1924 р.

«Орган української соціалістичної думки», часопис «Робітник» вийшов через рік після заборони діяльності УСДП, а його єдине число відразу зазнало конфіскації. Метою видання було висвітлення шляхів визволення пролетарських мас «з економічної, політичної та культурної неволі капіталу» через класову боротьбу та їх організацію. Часопис декларував побудову «соціалістичної суспільности» та містив багато матеріалів про життя в СРСР й УСРР. У виданні гостро критикувалася асиміляторська політика Польщі в Східній Галичині, що насамперед пов'язувалося з ліквідацією українських шкіл у краю.

Активним поборником радянофільства була «Робітничка Трибуна» — пресовий орган Союзу пролетаріату міст і сіл Східної Галичини, легальної масової прокомуністичної організації, заснованої під час виборів до польського Сейму у 1922 р. Часопис критикував політику Польщі та закликав західноукраїнських робітників боротися за возз'єднання з радянською Україною, виступав проти висунення до польського Сейму кандидатів від українських і польських націоналістів та за підтримку пролетарських послів.

«Робітничої Трибуни» вийшло лише два числа — видання було заборонене польською владою [16], а у червні 1924 р. припинено також діяльність самого Союзу [62].

У другій половині 1920-х рр. до пропаганди комуністичних ідей долучилися пресові видання Українського селянсько-робітничого соціалістичного об'єднання («Сельроб») — масової легальної організації, створеної з ініціативи КПЗУ на з'їзді у Львові у жовтні 1926 р. шляхом об'єднання організацій «Селянський союз» і «Народна воля» [39]. Так, у зв'язку з розколом «Сельробу» 1927 р. у січні—травні 1928 р. було видано низку одноднівок — «Єдність “Сель-Робу”» [30], «За Єдність Сель-Роба!» [25], «За Роб-Сель Єдність» [26], «Одноднівка Єдності Сель-Роба» [28], «Робітничо-селянська Солідарність» [29], які закликали членів «Сельробу» до єдності на політичній і соціальній платформі КП(б)У й КПЗУ (лівиці), ратували за спільну участь у виборах до польського Сейму, критикували опозиціонерів з ЦК «Сельробу» (правиці). Однак уже у вересні 1932 р. польська влада ліквідувала «Сельроб» і закрила всі його видання [24].

Головними носіями радянофільських настроїв у Галичині виступали друковані органи комуністичної партії та комсомолу Західної України, які виходили нелегально у Львові, й саме цим зумовлювалася їх недовговічність. Під егідою КПЗУ було видано низку бюлетенів та інформаційних листків — «Партійний Бюлетень» [52], «Бюлетин АПРОПА Ц.К. К.П.З.У.» [49], «Бюлетень Ц.К. К.П.З.У.» [48], «Інформаційний Листок» [51], «Інформаційний Бюлетень Групи б. КПЗУ — Більшости» [50] та ін. У виданнях-ефемеридях КПЗУ порушувалися питання організації партійної роботи в містах і селах Галичини, друкувалися циркуляри й обіжники ЦК КПЗУ, висвітлювалася діяльність ВКП(б) і КП(б)У. У публікаціях ратувалося за приєднання Галичини до радянської України [49, с. 437], інформувалося про внутрішньопартійні розходження у ВКП(б) [51, с. 642], критикувалися «буржуазність» Польської партії соціалістичної [49, с. 437] та «націоналізм» опозиції (шумськістів) у лавах КПЗУ [50].

Комуністична пропаганда серед молодих галичан велася через підпільні пресові органи Комуністичної спілки молоді Західної України (КСМЗУ), які виходили у той час у Львові, зокрема: «Бю-

летень КСМЗУ» [41, с. 30; 47], «Молодий Пролетар» [32; 41, с. 30] та два однойменні часописи «Спартак», що з'явилися у 1922 та 1926 рр. [11; 12; 41, с. 30]. Окрім цих видань, як і зазначених органів КПЗУ та «Сельробу», у Львові виходило ще близько десятка часописів-ефемерид, які поширювали комуністичні ідеї у Галичині, однак не збереглися до сьогодні. Нелегальна преса КПЗУ переважно була рукописною (машинописною), а потім тиражувалася на портативній мнотипній техніці — циклографах і гектографах. З метою конспірації автори публікацій та редакційний склад у виданнях не зазначалися.

Противагу лівій пресі складали громадсько-політичні часописи партій і рухів ліберально-демократичного та праворадикального напрямку, які діяли у Галичині, передусім Українського національно-демократичного об'єднання (УНДО), Української соціалістично-радикальної партії (УСРП) та українських націоналістичних організацій (УВО, ОУН). Становлення нової української періодики Львова у 1920-ті рр. відбувалося під впливом недавніх національно-визвольних змагань, що повною мірою позначилося на складі їх редакцій та автурі, до яких входили учасники цих подій, а також безпосередньо на тематиці як довготривалих, так і короткотермінових видавничих проєктів.

Так, у червні 1921 р. у Львові з ініціативи та за редакцією Д. Кренжаловського — військового діяча, коменданта Легіону Українських січових стрільців (1917 р.), ветерана українсько-польської війни 1918—1919 рр. — почав виходити часопис із промовистою назвою «Визволення» [15; 17], що ставив своїм основним завданням об'єднати всі національно свідомі сили для відновлення української державності та декларував широку тематичну програму з висвітлення громадсько-політичного, економічного та літературного життя українців. Журнал мав виразно антирадянське спрямування, а його сторінки слугували трибуною для виступу відомих громадсько-політичних діячів того часу — Є. Архипенка, С. Барана, О. Витвицького, О. Ейхельмана, В. Завадського, М. Збручанського, В. Целевича, С. Шелухина та інших, які у своїх публікаціях порушували питання творення української державності на засадах парламентаризму й обговорювали завдання першого передпарламенту УНР, що діяв в екзилі, — Ради Республіки. Серед важливих тем

були також проблеми відбудови української економіки та її зміцнення на основі розвитку кооперації і співпраці із закордонними партнерами, формування армії як опори української державності, ролі національної Церкви у відродженні духовності та в громадсько-політичному житті українців. Загальнонаціональна тональність матеріалів зумовила упереджене ставлення польської влади до журналу, тираж його останнього числа був конфіскований, і водночас брак коштів — усе це повністю знівелоувало плани тривалого видавання тижневика: всього вийшло дев'ять чисел, вісім з яких — подвійно та почетвірною об'єднані.

Традиційно сильним впливом у Галичині соціалістичних ідей пояснювалося заснування часопису «Вільна Спілка» [42], який на короткий час з'єднав місцевих краян з українськими емігрантами — соціалістами-революціонерами у Чехословаччині: його перше число вийшло 1921 р. у Львові, а місцем видання наступного у 1923 р. вказано Прагу і Львів. До авторського складу часопису входили відомі українські діячі Н. Григорійв, А. Животко, М. Мандрика, М. Шаповал. У публікаціях висвітлювалися головні завдання Української партії соціалістів-революціонерів з точки зору представників її правого крила в умовах чергового поневолення та поділу українських земель: «Неясности нема: український народ опинився в національних меншостях Московщини, Польщі, Румунії. Доля українська звязана з долею її ворогів...», які висували насамперед вимогу «визволення українського трудового люду від гніту й визиску політичного, національного культурного й економічного» [21]. Автори часопису неодноразово зверталися до теми визвольних змагань, вважаючи основною причиною їх поразки — розпорошеність українського політикуму на декілька течій, кожна з яких не тільки йшла своїм шляхом, а й змагалася з іншими.

У другій половині 1920-х рр. з ініціативи членів Української соціалістично-радикальної партії у Львові започатковано два видавничі проекти — «місячник політики і громадянського життя» «Проти Хвиль» [1] та «український соціалістичний часопис» «Робітнича Справа» [34]. Відповідальним редактором першого часопису був український правник, історик, військовий та суспільно-політичний діяч (старшина УГА, член та секретар УСРП) М. Стахів [20], а видавцем і редактором другого — діяч УСРП та

член-засновник УВО, старшина УСС, один з організаторів руху молоді в Галичині, зокрема «Січей», «Лугів», «Каменярів», О. Коберський [19].

Часопис «Проти Хвиль» декларував програмні засади соціалістів-радикалів — соціальні реформи, розвиток національно-культурного життя та право на самовизначення націй, чим обґрунтовувалася ідея української державності. Публікації журналу відтворювали гостроту політичних баталій у галицькому соціумі: критикувалися прихильники ліберально-демократичного напрямку за політику «угодовства» з польською владою, а прибічники націоналістичних сил — за пропаганду фашистської ідеології. Автори також не підтримували ані «християнського примирення» греко-католицького кліру, ані постулатів поборників комунізму, критично оцінюючи «досягнення» національно-культурного життя в УСРР. Серед активних дописувачів часопису були відомі українські громадські і політичні діячі, публіцисти й учасники національно-визвольних змагань — А. Животко, С. Жук, К. Коберський, М. Максимович, К. Пушкар та ін. Видання припинило виходити через брак коштів: усього вийшло дев'ять чисел (із них чотири — спареними) у 1928 р. та ще чотири — у 1929 р.

Газета «Робітнича Справа» головню орієнтувалася на популяризацію соціалістичних ідей у пролетарському середовищі, зауважуючи, зокрема, що українське селянство Галичини вже має свій «соціалістичний орган» — «Громадський Голос». На шпальтах часопису публікувалися матеріали про визиск і заробітки українських робітників, порушувалися питання єдності українського робітничого руху та звільнення його від впливу ППС, критикувалася дворушницька позиція окремих представників національної соціал-демократії. Газета припинила виходити на другому числі у 1928 р., очевидно через брак коштів.

Виразно національну позицію займав «безпартійний ілюстрований тижневик для всіх» «Руска Правда», що ставив своїм завданням просвіту і зростання добробуту народу та мав слугувати своєрідним дороговказом до його «щасливої будучності» [9]. У планах редакції було широке висвітлення місцевих і закордонних новин, а спеціально для селян — регулярне подання відомостей економічного та законодавчого характеру. У політичному аспекті деклару-

валося обстоювання демократичних прав і свобод народу проти сваволі й несправедливості польської влади. Так, у першому і єдиному числі «Рускої Правди» містилася хроніка суспільно-політичного життя у краї та Львові, зокрема, подавалися відомості про підсумки виборів послів від української громадськості до польського Сейму, висвітлювалися міжнародні події, критикувалася денационалізаторська політика більшовиків у радянській Україні.

Упродовж 1925—1926 рр. вийшло дванадцять чисел двотижневика «Політика», що прагнув підвищити рівень обізнаності українського суспільства у питаннях політичного життя, об'єднавши в одному діалозі на своїх сторінках представників різних ідейних напрямів. Редактором журналу був український громадський діяч, інженер Ю. Мудрак, а видавцем — дипломат і журналіст, один із провідних діячів ЗУНР та УНР В. Панейко [54]. Публікації часопису відзначалися особливою ґрунтовністю викладу й аналізу історичних, політичних і культурних проблем українського суспільства, що обумовлювалося добірним авторським складом, до якого входили відомі українські та галицькі громадсько-політичні діячі — В. Бачинський, Д. Дорошенко, Т. Галушинський, В. Залозецький, В. Кучабський, І. Кривецький, Б. Лепкий, В. Липинський, С. Томашівський та ін. Багато місця у журналі відводилося питанням поразки національно-визвольних змагань та осмисленню здобутого політичного досвіду у побудові української державності, висвітлювалися окремі події історичного минулого України, інформувалося про нові літературні і наукові праці. Причина припинення видавання часопису «Політика», який фактично виходив лише півроку, була типовою для українських галицьких видань того часу, а саме — нестача коштів.

Поразка у визвольній боротьбі 1917—1921 рр. стала основою для формування у 1920-х рр. ідеології українського інтегрального націоналізму. Зокрема, у Львові у цей час з'явилася низка видань прихильників націоналістичного табору: «газета-одноднівка для всіх» — «За Україну!» [27], «журнал націоналістичної молоді» — «Смолоскипи» [2] та «журнал молодих націоналістів» — «Юнацтво» [44]. Їхніми редакторами і видавцями були члени й провідники УВО та ОУН — О. Боднарівич («Смолоскипи»), І. Габрусевич («Юнацтво»), А. Стефанишин («За Україну!»).

Націєцентричність та орієнтація передусім на молоде покоління — те спільне, що єднало публікації зазначених часописів. Так, у «Смолоскипах» велике значення надавалося питанням виховання українського юнацтва у національно свідомому дусі, зокрема, цій темі присвячені статті В. Аркадієва, О. Боднарука, М. Галушинського, О. Дніпровського, Д. Донцова та М. Карєєва. Матеріали газети-одnodнiвки «За Україну!» пропагували ідею вільної, незалежної України, популяризували націоналістичну ідеологію, висвітлювали героїчні сторінки української історії часів Хмельниччини та недавнього минулого — бої за Перемишль між нерегулярними українськими та польськими формуваннями у листопаді 1918 р. Єдине число часопису «Юнацтво» через арешти в редакційному колі з'явилося з певним запізненням — у листопаді 1928 р., хоча попередньо його планувалося видати до 1 листопада. Редакція відкрито заявляла про свої національно орієнтовані наміри та прагнення бути виразником стремлень молодшої генерації українців. Зокрема, у центрі уваги авторів часопису — С. Ленкавського та С. Охримовича — були відмінності у баченні «націоналізму» різних поколінь та питання утвердження нової націоналістичної ідеології серед юних. Усі зазначені видавничі проекти не були тривалими: чотири числа «Смолоскипів» вийшли 1927 р. та ще два — у 1928—1929 рр., відомо про одне число «Юнацтва», а газета «За Україну!» видавалася заздалегідь як одnodнiвка.

Наприкінці 1920-х рр. у Львові з ініціативи представників ліберально-демократичного напрямку вийшли видання «Де правда?» [56] та «Львівські Вісти» [4], відповідальним редактором яких був І. Желізко. Матеріали пропагандистської одnodнiвки «Де правда?» були приурочені виборам до польського Сейму у 1928 р. У виданні закликалося голосувати за українських кандидатів від Українського національно-демократичного об'єднання, друкувалися виборчі списки від УНДО, роз'яснювалася його політична платформа та інших політичних сил, розвінчувалася діяльність прибічників комуністичної ідеології, передусім «Сельробу».

Часопис «Львівські Вісти», три числа якого вийшли 1929 р., був пресовим органом Народної організації українців м. Львова (НОУЛ) — громадського товариства, яке підтримувало та входило до складу УНДО, маючи статус його міської організації. За задумом

редакції, двотижневик мав стати «організаційним, освідмлюючим і інформаційним органом» НОУЛ та обстоювати національні запити українського населення столиці Галичини. Автори часопису, відомі громадсько-політичні діячі — О. Марітчак, М. Струтинський, М. Творидло, В. Целевич та ін., наголошували на необхідності згуртування та активізації національної свідомості українського населення Львова й інших міст краю для широкої участі у міському і господарському житті — в органах місцевого самоврядування, в організації промислу і торгівлі. На сторінках часопису висвітлювалася програма НОУЛ та подавалися поточні новини про діяльність українських установ. Причиною припинення виходу «Львівських Вістей», очевидно, були фінансові проблеми, хоч і не виключаємо утиски цензури, адже часопис відкрито демонстрував свою українськість.

Підсумовуючи, зазначимо: у період суспільно-політичної нестабільності та польського авторитаризму в Галичині впродовж 1920-х рр. головним центром українського пресовидання став Львів. Однак фінансова скрута та нагінки польської цензури ускладнювали повноцінну реалізацію багатьох пресовидавничих проєктів і цим зумовили їх недовговічність. Повною мірою це позначилося на функціонуванні громадсько-політичних часописів, особливо на друкованих органах партій і рухів крайньо «лівого» й «правого» спрямування.

Пропаганда радянофільських настроїв та комуністичних ідей була головною причиною закриття численних видань, започаткованих членами Української соціал-демократичної партії, Союзу пролетаріату міст і сіл Східної Галичини та Українського селянсько-робітничого об'єднання («Сельроб»), до того ж багато з них вийшли як одноднівки. Нетривалість видань КПЗУ зумовлювалася її нелегальним становищем — вони були представлені передусім інформаційними бюлетенями та листками.

Національно-визвольні змагання 1917—1921 рр. стали поштовхом для заснування активними учасниками цих подій у Львові низки україноцентричних стартапів, що слугували контраргументом для поширення радянофільських впливів. Ідею української державності обстоювали часописи, які видавалися прихильниками УНР та ЗУНР, членами Української партії соціалістів-революціонерів,

Української соціалістично-радикальної партії, Українського національно-демократичного об'єднання та прибічниками українського інтегрального націоналізму. Однак, розраховані переважно на підтримку українського загалу, ці видавничі проекти теж були недовготривалими.

У сукупності українські громадсько-політичні часописи-ефемерида у Львові 1920-х рр. демонстрували плюралізм думок, позицій та політичних настроїв у галицькому соціумі, а нині слугують джерелом для більш повного усвідомлення значення і ролі преси того часу в процесі становлення політичної і національної свідомості українців.

1. *Вдовичин І. Проти Хвиль / І. Вдовичин // Українські часописи Львова 1848—1939 рр. : іст.-бібліогр. дослідж. : у 3 т. / уклад.: М. М. Романюк, М. В. Галушко. — Львів, 2003. — Т. 3, кн. 1. — С. 815—817.*
2. *Вдовичин І. Смолоскипи / І. Вдовичин // Там само. — С. 673—674.*
3. *Габор В. Голос Соціаліста / В. Габор // Там само. — С. 390—393.*
4. *Габор В. Львівські Вісти / В. Габор // Українські часописи Львова 1848—1939 рр. : іст.-бібліогр. дослідж. : у 3 т. / уклад.: М. М. Романюк, М. В. Галушко. — Львів, 2003. — Т. 3, кн. 2. — С. 87—89.*
5. *Габор В. Робітник / В. Габор // Українські часописи Львова 1848—1939 рр. : іст.-бібліогр. дослідж. : у 3 т. / уклад.: М. М. Романюк, М. В. Галушко. — Львів, 2003. — Т. 3, кн. 1. — С. 494—496.*
6. *Галушко М. Вільна Україна / М. Галушко // Там само. — С. 144—147.*
7. *Галушко М. Молот / М. Галушко // Українські часописи Львова 1848—1939 рр. : іст.-бібліогр. дослідж. : у 3 т. / уклад.: М. М. Романюк, М. В. Галушко. — Львів, 2003. — Т. 3, кн. 2. — С. 73—75.*
8. *Галушко М. Робітнича Мета / М. Галушко // Українські часописи Львова 1848—1939 рр. : іст.-бібліогр. дослідж. : у 3 т. / уклад.: М. М. Романюк, М. В. Галушко. — Львів, 2003. — Т. 3, кн. 1. — С. 410—411.*
9. *Галушко М. Руска Правда / М. Галушко // Там само. — С. 292—293.*
10. *Галушко М. Світло Марксизму / М. Галушко // Там само. — С. 850—851.*
11. *Галушко М. Спартак / М. Галушко, М. Дядюк, М. Онусайтіс // Там само. — С. 643—646.*
12. *Галушко М. Спартак / М. Галушко // Там само. — С. 256—257.*
13. *Галушко М. Українські часописи Станіслава (1879—1944 рр.) : іст.-бібліогр. дослідж. / Марія Галушко. — Львів, 2001. — 304 с.*
14. *Грабовський С. КПЗУ: трагедія революційних романтиків - Радіо Свобода [Електронний ресурс] / Сергій Грабовський. — Режим доступу: <https://www.radiosvoboda.org/a/1120257.html>.*

15. *Гринчишин Н. І.* Львівський часопис «Визволення» в контексті історії української періодики / Н. І. Гринчишин // Наукові записки [Української академії друкарства] : наук.-техн. зб. — Львів, 2016. — Вип. 1(52). — С. 305—315.
16. *Гупало У.* Робітнича Трибуна / У. Гупало // Українські часописи Львова 1848—1939 рр. : іст.-бібліогр. дослідж. : у 3 т. / уклад.: М. М. Романюк, М. В. Галушко. — Львів, 2003. — Т. 3, кн. 1. — С. 291—292.
17. *Дроздовська О.* Визволення / О. Дроздовська // Там само. — С. 227—231.
18. *Дроздовська О.* Українські часописи повітових міст Галичини (1865—1939) : іст.-бібліогр. дослідж. / Олеся Дроздовська. — Львів, 2001. — 364 с.
19. Енциклопедія Українознавства : словникова частина : перевид. в Україні : в 11 т. — Львів, 1994. — Т. 3. — С. 1056.
20. Енциклопедія Українознавства : словникова частина : перевид. в Україні : в 11 т. — Львів, 2000. — Т. 8. — С. 3041.
21. Завдання часу // Вільна Спілка. — 1923. — Ч. 2. — С.3.
22. *Комариця М.* Наш Прапор / М. Комариця // Українські часописи Львова 1848—1939 рр. : іст.-бібліогр. дослідж. : у 3 т. / уклад.: М. М. Романюк, М. В. Галушко. — Львів, 2003. — Т. 3, кн. 1. — С. 154—156.
23. *Лехман Т.* Туристика і Краєзнавство / Т. Лехман // Там само. — С. 492—494.
24. *Мазипчук М.* КПЗУ і «Сельроб». Український лівий рух на Галичині й Волині в 1920-х рр. [Електронний ресурс] / Максим Мазипчук // КПЗУ і «Сельроб». Український лівий рух на Галичині й Волині в... — Режим доступу: www.istpravda.com.ua/articles/2016/04/1/149034/.
25. *Онусайтіс М.* За Єдність Сель-Роба! / М. Онусайтіс // Українські часописи Львова 1848—1939 рр. : іст.-бібліогр. дослідж. : у 3 т. / уклад.: М. М. Романюк, М. В. Галушко. — Львів, 2003. — Т. 3, кн. 1. — С. 804.
26. *Онусайтіс М.* За Роб-Сель Єдність / М. Онусайтіс // Там само. — С. 817.
27. *Онусайтіс М.* За Україну! / М. Онусайтіс // Там само. — С. 849.
28. *Онусайтіс М.* Одноднівка Єдності Сель-Роба / М. Онусайтіс // Там само. — С. 806.
29. *Онусайтіс М.* Робітничо-селянська Солідарність / М. Онусайтіс // Там само. — С. 833—834.
30. *Павлюк І.* Єдність «Сель-Робу» / І. Павлюк // Там само. — С. 807—808, 811.
31. *Павлюк І.* Ілюстрований додаток «Нового Часу» / І. Павлюк // Там само. — С. 489—490.
32. *Павлюк І.* Молодий Пролетар / І. Павлюк // Там само. — С. 429—430, 443—444.

33. *Павлюк І.* Нова Культура / І. Павлюк // Там само. — С. 330—334.
34. *Павлюк І.* Робітнича Справа / І. Павлюк // Там само. — С. 868—870.
35. *Передирій В.* Наш Шлях / В. Передирій, О. Терещук // Там само. — С. 409—410.
36. *Передирій В.* Наша Мета / В. Передирій, О. Терещук // Там само. — С. 407—409.
37. *Передирій В.* Робітнича Думка / В. Передирій, О. Терещук // Там само. — С. 412—413.
38. *Передирій В.* Робітниче Слово / В. Передирій // Там само. — С. 424—425.
39. *Прилуцький Б.* Українське селянсько-робітниче соціалістичне об'єднання («Сельроб») [Електронний ресурс] / Б. Прилуцький // Малий словник історії України. — Режим доступу: <https://history.vn.ua/book/dict/1474.html>.
40. *Райківський І.* Діяльність прокомуністичної УСДП на Західній Україні (1923—1924 рр.) / Ігор Райківський // Науковий вісник Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки. Історичні науки. — 2015. — № 5. — С. 55—61.
41. *Романюк М. М.* Українська преса Львова міжвоєнного періоду на захисті соборності українства 1920—1939 рр. / М. М. Романюк, М. В. Галушко // Українські часописи Львова 1848—1939 рр. : іст.-бібліогр. дослідж. : у 3 т. / уклад.: М. М. Романюк, М. В. Галушко. — Львів, 2003. — Т. 3, кн. 1. — С. 7—86.
42. *Савка М.* Вільна Спілка / М. Савка // Там само. — С. 238—240.
43. *Савка М.* Соціалістична Думка / М. Савка // Там само. — С. 232—235.
44. *Савка М.* Юнацтво / М. Савка // Там само. — С. 867—868.
45. *Серета О.* Українська мистецька преса Галичини 20—30-х рр. ХХ ст.: джерелознавчий аспект / Оксана Серета // Збірник праць Науково-дослідного центру періодики. — Львів, 2011. — Вип. 1(19). — С. 37—66.
46. *Серета О.* Українська музична преса Галичини 20—30-х рр. ХХ ст.: історія становлення та особливості функціонування / Оксана Серета // Збірник праць Науково-дослідного центру періодики. — Львів, 2009. — Вип. 1(17). — С. 53—69.
47. *Сніцарчук Л.* Бюлетень КСМЗУ / Л. Сніцарчук // Українські часописи Львова 1848—1939 рр. : іст.-бібліогр. дослідж. : у 3 т. / уклад.: М. М. Романюк, М. В. Галушко. — Львів, 2003. — Т. 3, кн. 1. — С. 513—514.
48. *Сніцарчук Л.* Бюлетень Ц.К. К.П.З.У. / Л. Сніцарчук // Там само. — С. 462—463.

49. *Сніцарчук Л.* Бюлетин АПРОПА Ц.К. К.П.З.У. / Л. Сніцарчук // Там само. — С. 436—437.
50. *Сніцарчук Л.* Інформаційний Бюлетень Групи б. КПЗУ — Більшости / Л. Сніцарчук // Українські часописи Львова 1848—1939 рр. : іст.-бібліогр. дослідж. : у 3 т. / уклад.: М. М. Романюк, М. В. Галушко. — Львів, 2003. — Т. 3, кн. 2. — С. 79—80.
51. *Сніцарчук Л.* Інформаційний Листок / Л. Сніцарчук // Українські часописи Львова 1848—1939 рр. : іст.-бібліогр. дослідж. : у 3 т. / уклад.: М. М. Романюк, М. В. Галушко. — Львів, 2003. — Т. 3, кн. 1. — С. 642—643.
52. *Сніцарчук Л.* Партійний Бюлетень / Л. Сніцарчук // Там само. — С. 399—400.
53. *Сніцарчук Л.* Українська преса Галичини (1919—1939 рр.) і журналістикознавчий дискурс : монографія / Лідія Сніцарчук. — Львів, 2009. — 416 с.
54. *Соляр І.* Василь Панейко / Ігор Соляр // Західно-Українська Народна Республіка. 1918—1923. Уряди. Постаті / Ін-т українознавства ім. І. Крип'якевича ; упоряд.: М. Литвин, І. Патер, І. Соляр. — Львів, 2009. — С. 217—232.
55. *Терещук О.* Боротьба / О. Терещук // Українські часописи Львова 1848—1939 рр. : іст.-бібліогр. дослідж. : у 3 т. / уклад.: М. М. Романюк, М. В. Галушко. — Львів, 2003. — Т. 3, кн. 1. — С. 857.
56. *Терещук О.* Де правда? / О. Терещук // Там само. — С. 805—806.
57. *Терещук О.* 1 май / О. Терещук // Там само. — С. 271—272.
58. *Терещук О.* 1 Май / О. Терещук // Там само. — С. 224.
59. *Терещук О.* 1-ший май / О. Терещук // Там само. — С. 430—431.
60. *Терещук О.* Робітничо-селянська Сила / О. Терещук // Там само. — С. 847—848.
61. *Терещук О.* Руханково-спортовий Вісник / О. Терещук // Там само. — С. 274—276.
62. Українська Радянська Енциклопедія : у 12 т. — 2-ге вид. — Київ, 1983. — Т. 10. — С. 352.
63. Українські часописи Львова 1848—1939 рр. : іст.-бібліогр. дослідж. : у 3 т. / уклад.: М. М. Романюк, М. В. Галушко. — Львів, 2003. — Т. 3, кн. 1. — 912 с.
64. Українські часописи Львова 1848—1939 рр. : іст.-бібліогр. дослідж. : у 3 т. / уклад.: М. М. Романюк, М. В. Галушко. — Львів, 2003. — Т. 3, кн. 2. — 928 с.
65. *Шаповал Ю. Г.* Національна журналістика : наук. пр. : у 2 част. / Ю. Г. Шаповал. — Львів, 2006. — Т. 1. — 688 с.